แนวทางการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพสู่วิสาหกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน เพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Guidelines for Managing Occupational Groups in to Community Enterprises with Participation in All Sectors to Raise the Level of the Grassroots Economy in Khun Thale Subdistrict Mueang Surat Thani District Surat Thani Province

มาดล จรูญรัตน์[1*], ชฎาภรณ์ สิงห์แก้ว[1] และ ณัฐดนัย พยัฆพันธ์[2]

Mardon Jaroonrat[1*],Chadaporn Singkaew[1] and Natdanai Payakpun[2]

Received: 4 December 2024 **Revised:** 20 February 2025 **Accepted:** 23 April 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการกลุ่มอาชีพ ปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มอาชีพ และเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน เพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี กำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสานวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลโดยมีประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 389 คน สถิติที่ใช้ คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มในการเก็บข้อมูล โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านรูปแบบการจัดการกลุ่มอาชีพ ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่มีความหวังต่อ

การยกระดับกลุ่มอาชีพสู่วิสาหกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ในประเด็นสำคัญ ดังนี้ การมีส่วนร่วมในด้านผลประโยชย์มากสุด (ค่าเฉลี่ย 4.03) รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในด้านการประเมินผล (ค่าเฉลี่ย 3.98) การมีส่วนร่วมในด้านการดำเนินงาน (ค่าเฉลี่ย 3.97) และการมีส่วนร่วมในด้านการวางแผน(ค่าเฉลี่ย 3.77) ตามลำดับ 2) ด้านปัญหาและอุปสรรค พบว่า สมาชิกขาดแรงจูงใจในการดำเนินงานและการทำกิจกรรมร่วมกัน ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินการอันเกิดจากการขาดวัตถุดิบหลักในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ยังขาดการต่อทะเบียนกลุ่มอาชีพและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 3) ด้านแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มจะต้องมีการสร้างจิตสำนึกความเป็นเจ้าของร่วมกัน กำหนดมาตรฐานและบทบาทในการดำเนินกิจกรรม รวมถึงควรพิจารณาวัตถุดิบในพื้นที่ให้สอดคล้องกับลักษณะการร่วมกลุ่มอาชีพเพื่อให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, กลุ่มอาชีพ, วิสาหกิจชุมชน, เศรษฐกิจฐานราก

[1] อาจารย์, สาขาวิชารัฐศาสตร์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สาขาวิชารัฐศาสตร์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

[1] lecturer, Political Science Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Suratthani Rajabhat University

[2] Assistant Professor, Political Science Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Suratthani Rajabhat University

* Corresponding author: Mardon Jaroonrat, Email: madonjaroonrat@gmail.com

Abstract

This study aimed to examine the management models of occupational groups, identify the problems and obstacles faced by these groups, and propose guidelines for the participatory management of occupational groups across all sectors to enhance the local economy in Khun Thale Subdistrict, Mueang Surat Thani District, Surat Thani Province. A mixed-methods research approach was employed. The quantitative research utilized a questionnaire to collect data from a sample of 389 individuals. Statistical analysis included percentages, means, and standard deviations. The qualitative research involved in-depth interviews and focus group discussions with 15 key informants. The findings are as follows: 1) regarding the management models of occupational groups, most residents aspire to elevate occupational groups to community enterprises through participatory involvement across all sectors. The key aspects identified were as follows: participation in benefits ranked the highest (mean = 4.03), followed by participation in evaluation (mean = 3.98), participation in operations (mean = 3.97), and participation in planning (mean = 3.77), respectively. 2) In terms of problems and obstacles, it was found that members lacked motivation to perform work and collaborate in activities, and there was discontinuity in operations due to insufficient raw materials for product processing. Additionally, many occupational groups and community enterprises failed to renew their registration. 3) Regarding guidelines for occupational group management, it is essential to establish a sense of shared ownership, determine standards and roles for operating activities, and consider local raw materials that align with the characteristics of each occupational group to ensure long-term stability and sustainability.

Keywords: Participation, Occupational Groups, Community Enterprises, Local Economy

บทนำ

การขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเป็นการดำเนินการที่สำคัญในการพัฒนาและยกระดับประเทศให้เป็นประเทศรายได้สูงที่มีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง เป็นการวางรากฐานที่มั่นคงให้กับเศรษฐกิจไทยในอนาคตโดยการส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชน

ท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแข่งขันสามารถพึ่งพาตนเองได้ ที่จะช่วยก่อให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และความไม่เสมอภาคเท่าเทียมกัน (Beramendi et al., 2024) ตามเป้าหมายการพัฒนาของยุทธศาสตร์ชาติ โดยเฉพาะด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม เพื่อให้ทุกคนได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมผ่านการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและพฤติกรรม และด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน โดยการพัฒนาและส่งเสริมการสร้างมูลค่าสินค้าเกษตรเพื่อสร้างรายได้ให้เกษตรกรและการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในการพึ่งพาตนเอง (หทัยชนก คะตะสมบูรณ์, 2563)

จากการสำรวจความยากจนในพื้นที่ตำบลขุนทะเล ในปี 2565 ของ TPMAP, ระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform) (2565) พบข้อมูลที่น่าใจ ดังนี้

ตารางที่ 1 ภาพรวมความยากจนในปี 2565 ของประชากร ตำบลขุนทะเล จังหวัดสุราษฎร์ธานี

จังหวัดสุราษฎร์ธานี		ตำบลขุนทะเล	
ประเภท	**จำนวน**	**ประเภท**	**จำนวน**
ประชากรสำรวจ	559,102 คน	ครัวเรือนที่ได้รับการสำรวจ	2,726 ครัวเรือน
		ครัวเรือนยากจน	159 ครัวเรือน
คนยากจน	12,627 คน	คนที่ได้รับการสำรวจ	7,382 คน
		คนยากจน	426 คน

ที่มา: Thai People Map and Analytics Platform, (2565)

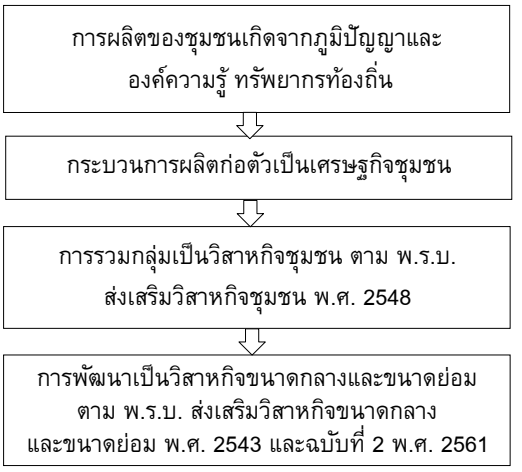
จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าประชากรในพื้นที่ตำขุนทะเล ยังคงประสบปัญหาความยากจนอยู่มาก ส่งผลให้หน่วยงานภาครัฐพยายามเข้ามาแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยการบูรณาการระหว่างทุนทางสังคมและวัฒนธรรม (Halsteada et al., 2022) ในแต่ละพื้นที่เพื่อสร้างหรือยกระดับนวัตกรรมที่สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนให้กับประชาชนในพื้นที่

ในการแก้ไขปัญหาความยากจนที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และการพัฒนาประเทศให้ไปสู่สังคมที่มีคุณภาพ ตามแนวคิดการเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง ด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเอง เกิดการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีการไหลเวียนของระบบเศรษฐกิจระหว่างกันเป็นระบบและเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาด้านอื่น ๆ ในพื้นที่ เกิดการสร้างอาชีพและการกระจายรายได้ในชุมชน สามารถลดปัญหาความเหลื่อมล้ำไม่เสมอภาคเท่าเทียมกัน (Verba, 2001) ตามแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ตามแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นที่ 16

อย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหาความยากจนให้หมดไปในสังคมไทย ต้องพิจารณาจากฐานรากที่เป็น “ทุนวัฒนธรรม” (Reed & Johnson, 2023) ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เช่น ขนบธรรมเนียม มิตรภาพ ความสัมพันธ์ และกระบวนการการผลิต ตั้งแต่รากเหง้าจากภูมิประเทศ ภูมิศาสตร์ ความหลากหลายทางทรัพยากร และเสริมสร้างด้วยลักษณะเด่นในเรื่องภูมิปัญญา องค์ความรู้และอัตลักษณ์ชุมชนในพื้นที่ ในการแก้ไขปัญหาและนำไปสู่การพัฒนาให้เกิดความยั่นยืน (วิวัฒน์ เมฆอรุณ, 2556)

ทั้งนี้ในการสร้างแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจน ด้วยการนำภูมิปัญญาทรัพยากรทางธรรมชาตที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น ร่วมกันกับองค์ความรู้ที่มีการตกผลึกจากรุ่นสู่รุ่นมาเป็นแนวคิดในการผลิตสินค้าและบริการเชิงสินค้าสร้างสรรค์ (Creative) ของแต่ละพื้นที่ ชุมชน ให้มีความโดดเด่น มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของพื้นที่ ชุมชน ดังเช่น การนำเศรฐกิจชุมชนมาเป็นตัวขับเคลื่อนแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงพึงตนเองได้ตามแนวคิดของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ภายใต้แผนพัฒนาเศรษกิจและสังคมแห่งชาติฉบับ

ปัจจุบัน ได้สร้างแนวคิดของวิสาหกิจชุมชนในการยกระดับเศรษฐกิจฐานรากในการผลิตเชิงธุรกิจชุมชน ซึ่งสามารถอธิบายไว้ ดังนี้ (ทศพร แก้วขวัญไกร, 2560)

ภาพที่ 1 กระบวนการผลิตธุรกิจชุมชน
ที่มา: ทศพร แก้วขวัญไกร (2560)

การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน เกิดจากการรวมกลุ่มที่มีพลัง พร้อมเครือข่ายอันเหนียวแน่น ก็จะสามารถยกระดับเศรษฐกิจฐานรากเป็นกลุ่มวิสาหกิจที่มีศักยภาพในการแข่งขัน ดังนั้นแล้วการพัฒนาอย่างมีระบบตามกระบวนการผลิตธุรกิจชุมชนดังกล่าวข้างต้น แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนาต้องคำนึงถึงความมีเสถียรภาพของกลุ่มและการแข่งขันบนฐานเศรษฐกิจชุมชนที่มีกระบวนการจัดการของชุมชนที่ทรัพยากร ทุน แรงงาน วัตถุดิบในพื้นที่เป็นหลักที่นำมาแปรรูปเปลี่ยนเป็นผลิตภัณฑ์ด้วยแนวคิดสร้างสรรค์ของชุมชนทั้งแบบดั้งเดิมหรือพัฒนาต่อยอดเป็นนวัตกรรมใหม่ ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคและกลุ่มผู้บริโภค ผ่านการผสมผสมยกระดับเป็นภูมิปัญญาสากลที่สามารถนำมาบูรณาการอย่างเป็นระบบ กระนั้นก็ตามสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญที่จะทำให้วิสาหกิจชุมชนพัฒนาต้องเน้นการพึงพาตนเองของครอบครัวและชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อน เสริมด้วยการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่เป้าหมายลักษณะกิจกรรมเหมือนกันเพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ทักษะ ภายใต้ความกระหายของการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงเป็นใจกลางเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป (เสน่ห์ จามริก, 2543)

จากความสำคัญดังกล่าวมา คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะการศึกษา แนวทางการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพสู่วิสาหกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ตำบลขุนทะเล อำเภอสุราษฎร์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อให้ทราบถึงรูปแบบการจัดการกลุ่มอาชีพในพื้นที่ และเพื่อนำไปสู่การยกระดับกลุ่มอาชีพสู่วิสาหกิจแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนในพื้นที่ รวมถึงปัญหาและอุปสรรคของการร่วมกลุ่มอาชีพในพื้นที่ และข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนที่เหมาะสมควรเพื่อ ยกระดับเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการกลุ่มอาชีพในพื้นที่ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัด สุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มอาชีพในพื้นที่ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ดังนี้

1. วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ

คณะผู้วิจัยเลือกใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลประชาชนในพื้นที่ที่มีความคาดหวังต่อการยกระดับกลุ่มอาชีพสู่วิสาหกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนในพื้นที่ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.1 ประชากรและกลุ่มอย่าง คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานีที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 13,638 คน คำนวณหากลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีของ Taro Yamane (1973: อ้างใน ธีรวุฒิ เอกะกุล, 2550) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 389 คน

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อยและน้อยที่สุด

1.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน และนำผลการตรวจสอบมาหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) ด้วยวิธี Index of item Objective Congruence–IOC ซึ่งผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องทุกข้อคำถามมากกว่า 0.50 ซึ่งเชื่อถือได้

1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยใช้แบบสอบถามแจกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จำนวน 389 ชุด

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูลจะทำการประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ เพื่อวิเคราะห์ค่าสถิติ

1.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลสถิตเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

1.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ วิเคราะห์ความแตกต่างของตัวแปร คือ เพศ และการเป็น/ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพ ด้วยการห่าค่า t-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวของตัวแปร คือ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ด้วยการหาค่า F-test และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธี L.S.D.

2. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

คณะผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) และข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (focus group) ในพื้นที่ตำบลขุนทะเล ดังนี้

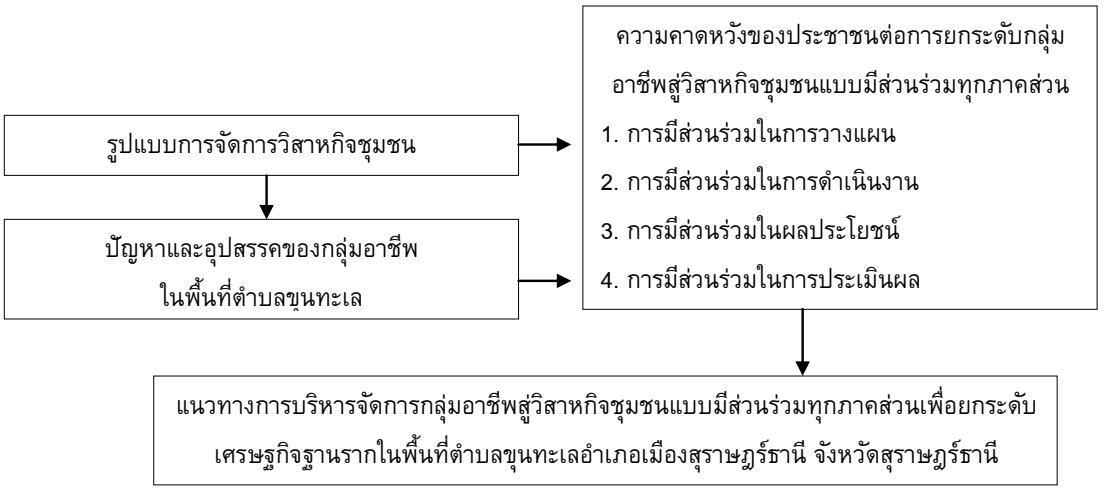
2.1 ข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย เช่น เอกสาร ตำรา รายงานการวิจัย และบทความ

2.2 ข้อมูลการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายบุคคลและสนทนากลุ่ม ได้แก่ ตัวแทนองค์กรภาคประชาสังคม จำนวน 1 คน ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 2 คน ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 2 คน ตัวแทนวิสาหกิจชุมชน จำนวน 5 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน และนักพัฒนาชุมชน จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 15 คน

2.3 การตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีสามเส้า (Triangulation) คณะผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านข้อมูล (Data Triangulation) ด้านทฤษฎี (Theory) และด้านผู้วิจัย (Researcher)

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยใช้เชิงพรรณนา โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการจัดประเภทข้อมูล (Typological Analysis) และนำมาสร้างข้อสรุปเพื่อประเมินความครบถ้วนของข้อมูล ที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย
ที่มา: คณะผู้วิจัยสังเคราะห์จากการทบทวนวรรณกรรม

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของประชาชนในพื้นที่ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 54.25) เป็นเพศชาย (ร้อยละ 45.75) มีอายุระหว่าง 41-50 ปี (ร้อยละ 27.25) รองลงมามีอายุระหว่าง 31-40 ปี (ร้อยละ 24.00) อายุระหว่าง 18-30 ปี (ร้อยละ 22.25) อายุระหว่าง 51-60 ปี (ร้อยละ 21.75) และอายุ 61 ปีขึ้นไป (ร้อย 4.75) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 58.50) รองลงมาระดับมัธยม/ปวช./ปวส. (ร้อยละ 23.00) ระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 14.25) และสูงกว่าปริญญาตรี (ร้อยละ 4.25) ส่วนใหญ่จะมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่ 10,001-20,000 บาท/เดือน (ร้อยละ 31.75) รองลงมา น้อยกว่า 10,000 บาท/เดือน (ร้อยละ 39.25) 20,001-30,000 บาท/เดือน (ร้อยละ 17.25) 30,001-40,000 บาท/เดือน (ร้อยละ 10.50) และ 40,001 บาท/เดือนขึ้นไป (ร้อยละ 1.25) และครอบครัวไม่เป็นสมาชิก (ร้อยละ 67.25) รองลงมาครอบครัวเป็นสมาชิก (ร้อยละ 32.75) ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ร้อยละ 42.75) รองลงมาธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 21.50) เป็นนักเรียน/นักศึกษา (ร้อยละ 11.75) พนักงานบริษัทเอกชน (ร้อยละ 10.25) ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ (ร้อยละ 9.50) และประมง (ร้อยละ 4.25)

ตอนที่ 2 ความคาดหวังของประชาชนต่อการยกระดับกลุ่มอาชีพสู่วิสาหกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ในพื้นที่ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลการวิจัย พบว่า ความคาดหวังของประชาชนต่อการยกระดับกลุ่มอาชีพสู่วิสาหกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนในพื้นที่ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 3.94, S.D. = .836) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ประชาชนมี

ความคาดหวังด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ($\bar{x}$= 4.03, S.D. = .852) รองลงมาด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ($\bar{x}$= 3.98, S.D. = .878) ด้านการมีส่วนร่วม

ในการดำเนินงาน ($\bar{x}$= 3.97 S.D. = .859) และการมีส่วนร่วมในการวางแผน ($\bar{x}$= 3.77 S.D. = .756) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบความคาดหวังของประชาชนต่อการยกระดับกลุ่มอาชีพสู่วิสาหกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนในพื้นที่ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ครอบครัวเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพ และอาชีพ ผลการวิจัยพบว่า

3.1 เพศต่างกัน มีความคาดหวังต่อการยกระดับกลุ่มอาชีพสู่วิสาหกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ในพื้นที่ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัด สุราษฎร์ธานี ไม่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ (.05)

3.2 อายุต่างกัน มีความคาดหวังต่อการยกระดับกลุ่มอาชีพสู่วิสาหกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ในพื้นที่ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัด สุราษฎร์ธานี ไม่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ (.05)

3.3 ระดับการศึกษาต่างกัน มีความคาดหวังต่อการยกระดับกลุ่มอาชีพสู่วิสาหกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนในพื้นที่ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ (.05) เมื่อทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธี L.S.D. พบว่า (1) ระดับประถมศึกษามีความคาดหวังด้านการส่วนร่วมในการประเมินผลต่างจากระดับปริญญาตรี และระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี และ (2) ระดับการศึกษามัธยมศึกษา/ปวช./ปวส. มีความคาดหวังด้านการส่วนร่วมในการประเมินผลต่างจากระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี

3.4 รายได้ต่างกัน มีความคาดหวังต่อการยกระดับกลุ่มอาชีพสู่วิสาหกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนในพื้นที่ตำบลขุนทะเลอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ (.05) เมื่อทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธี L.S.D. พบว่า (1) ประชาชนที่มีรายได้ 10,001-20,000 บาท/เดือน มีความคาดหวังด้านการส่วนร่วมในผลประโยชน์ต่างจากที่มีรายได้ 20,001-30,000 บาท/เดือน (2) ประชาชนที่มีรายได้ 20,001-30,000 บาท/เดือน มีความคาดหวังด้านการส่วนร่วมในผลประโยชน์ต่างจากที่มีรายได้ 30,0001-40,000 บาท/เดือน และมีรายได้ 40,001 บาท/เดือน ขึ้นไป (3) ประชาชนที่มีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาท/เดือน มีความคาดหวังด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ต่างจากมีรายได้ 10,001-20,000 บาท/เดือน และมีรายได้ 40,000 บาท/เดือนขึ้นไป (4) ประชาชนที่มีรายได้ 10,0001-20,000 บาท/เดือน มีความคาดหวังด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ต่างจาก มีรายได้ 20,001-30,000 บาท/เดือน และมีรายได้ 40,000 บาท/เดือนขึ้นไป (5) ประชาชนที่มีรายได้ 20,001-30,000 บาท/เดือน มีความคาดหวังด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ต่างจากมีรายได้ 40,000 บาท/เดือนขึ้นไป และ (6) ประชาชนที่มีรายได้ 30,001-40,000 บาท/เดือน มีความคาดหวังด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ต่างจากมีรายได้ 40,000 บาท/เดือนขึ้นไป

3.5 ครอบครัวเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพและไม่เป็นสมาชิกต่างกัน มีความคาดหวังต่อการยกระดับกลุ่มอาชีพสู่วิสาหกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนในพื้นที่ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ไม่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ (.05)

3.6 อาชีพต่างกัน มีความคาดหวังต่อการยกระดับกลุ่มอาชีพสู่วิสาหกิจชุมชนแบบมี

ส่วนร่วมทุกภาคส่วนในพื้นที่ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ไม่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ (.05)

2. ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในพื้นที่ตำบลขุนทะเล อำเภอเมือง สุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า

2.1 รูปแบบการจัดการกลุ่มอาชีพในพื้นที่ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัด สุราษฎร์ธานี

มีการร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 15 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มประมงพื้นบ้านเพื่อการท่องเที่ยงเชิงอนุรักษ์บึงขุนทะเล (2) กลุ่มสานสายใยใจไทยทุกภาค หมู่ที่ 4 ต.ขุนทะเล อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี (3) กลุ่มสานสายใยใจไทยทุกภาค หมู่ที่ 5 ตำบลขุนทะเล อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี (4) กลุ่มสานสายใยใจไทยทุกภาค ตำบลขุนทะเล อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี (5) กลุ่มสานสายใยใจไทยทุกภาค อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี (6) กลุ่มบ้านคลองเรือขุนทะเล (7) กลุ่มสมุนไพรป่าสุขภาวะขุนทะเล (8) กลุ่มส่งเสริมอาชีพบ้านใหม่จัตวา (9) กลุ่มบ้านควนยูง (10) กลุ่มบ้านใหม่นิคม (11) กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรบ้านห้วยทรายขาว (12) กลุ่มส่งเสริมอาชีพบ้านนิคม (12) กลุ่มกลุ่มร่วมใจพัฒนาอาชีพบ้านท่าอู่ (14) กลุ่มบ้านภูธรอุทิศ และ (15) กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทุเรียนเพื่อการส่งออกขุนทะเล

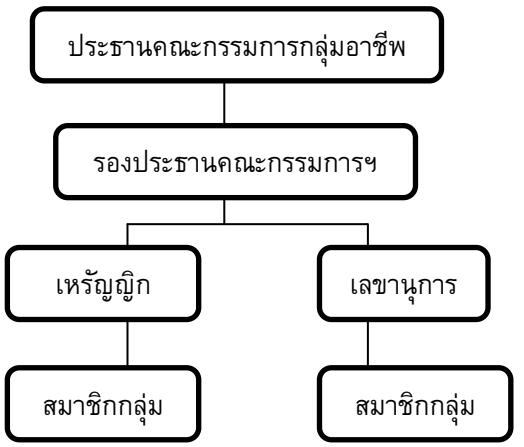
รูปแบบการจัดการกลุ่มทั้ง 15 กลุ่มมีรูปแบบการจัดตั้งอย่างเป็นทางการ แต่การลงพื้นที่พบข้อมูลที่น่าสนใจว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเหล่านี้ขาดการต่อทะเบียนเป็นระยะเวลา 2 ปีติดต่อกัน ทำให้ปัจจุบันถูกลดสถานะลงเป็นกลุ่มอาชีพหรือบางกลุ่มได้ปิดตัวลงอันเนื่องมาจากปัจจัย อื่น ๆ เช่น ขาดการสร้างกิจกรรมในกลุ่ม ขาดแคลนวัตถุดิบที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของกลุ่ม หรือ สมาชิกในกลุ่มไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินกิตการ เป็นต้น ซึ่งวิสาหกิจชุมชนที่ขาดการต่อทะเบียน วิสาหกิจชุมชนเกิน 2 ปีนี้จะถูกเพิกถอนทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน และ หมดสิทธิ์รับการส่งเสริมและสนับสนุนหรือบริการจากภาครัฐ (ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสากิจ ชุมชน พ.ศ. 2548 มาตรา 8)

การรวมตัวกันของคนที่มีความสมัครใจพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มที่มีอาชีพ เดียวกัน หรือประเภทอาชีพเดียวกัน อย่างน้อย 5 คนขึ้นไป ทุกกลุ่มมีการกำหนดที่ตั้งของกลุ่มเพื่อ เป็นศูนย์กลางในการดำเนินงานของกลุ่ม นอกจากนี้ยัง มีสมาชิกที่มีคุณสมบัติตามที่กลุ่มกำหนด เช่น มีภูมิลำเนาหรือถิ่นอาศัยเดียวกับสถานที่ตั้งกลุ่ม มีความรู้ความเข้าใจและเห็นชอบในหลักการของกลุ่ม และสมาชิกของกลุ่มสามารถนำเสนอข้อคิดเห็นให้ความร่วมมือและสนับสนุนกิจการของกลุ่ม

สำหรับกรรมการบริหารกลุ่มอาชีพนั้น คณะผู้วิจัยพบว่า แต่ละกลุ่มอาชีพมีการกำหนดให้สมาชิกได้รับมอบหมายและเป็นตัวแทนจากสมาชิกให้บริหารกลุ่มผ่านการโหวตภายใน กลุ่ม ดังที่คณะผู้วิจัยพบว่าในแต่ละกลุ่มมีประธานคณะกรรมการกลุ่มอาชีพ รองประธานฯ และ เลขานุการประจำกลุ่มอาชีพเป็น ผู้ขับเคลื่อนกิจกรรมของกลุ่มอาชีพอย่างต่อเนื่อง ภายใต้กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับที่สมาชิกกลุ่มให้การยอมรับทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ทั้งที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่สร้างรายได้และกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เช่น การทำความสะอาด ชุมชน การให้ความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีของกลุ่มไปยังผู้สนใจเรียนรู้ทั้งประชาชนและนักเรียน นักศึกษา แต่การกำหนดให้แต่ละกลุ่มมีคณะกรรมการจำนวนกี่คนนั้นขึ้นอยู่กับ

จำนวนสมาชิกในกลุ่ม วัตถุประสงค์และกิจกรรมที่แต่ละกลุ่มกำหนดขึ้นดังที่คุณประจวบ จันทร์เกตุ ประธานกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนประมงพื้นบ้านเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บึงขุนทะเล ได้กล่าวถึงรูปแบบการบริหารกลุ่ม อาชีพในพื้นที่ตำบลขุนทะเล ความว่า *"กลุ่มอาชีพในพื้นที่ตำบลขุนทะเลส่วนใหญ่แล้วเกิดขึ้นและทำกิจกรรมอยู่ได้ถึงทุกวันนี้ เพราะมีรากฐานจากอาชีพ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญ ทำให้การทำกิจกรรมของแต่ละกลุ่มที่เกิดขึ้นจะสอดคล้องกับอาชีพของสมาชิกอยู่แล้ว ทำให้กล่าวได้ว่าการรวมกลุ่มกันของพี่น้องรอบบึงขุนทะเลในนามกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประชาชนพื้นบ้านเพื่อการท่องเที่ยวฯ มีพื้นฐานมาจากความต้องการและความสอดคล้องกับชีวิตของผู้คนนั้นเอง"* (ประจวบ จันทร์เกตุ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 ธันวาคม 2566)

จากสาระสำคัญดังกล่าว สามารถสรุปโครงสร้างการบริหารกลุ่มอาชีพในพื้นที่ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ดังนี้

ภาพที่ 3 โครงสร้างการบริหารกลุ่มอาชีพในพื้นที่ตำบลขุนทะเล
ที่มา: คณะผู้วิจัยสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์

โดยแต่ละหน้าที่ในการบริหารแต่ละตำแหน่งในกลุ่มอาชีพมี ดังนี้

ประธาน มีหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุม กำหนดเรื่องที่จะเข้าประชุม กำหนดแผนการประชุมเพื่อลงมติ

รองประธานฯ มีหน้าที่ติดต่อประสานงานและร่วมกับประธานในการปฏิบัติงานต่าง ๆ

เหรัญญิก มีหน้าที่จัดทำทะเบียนต่าง ๆ หลักฐานการรับ-จ่ายเงินของกลุ่ม

สมาชิก มีหน้าปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทและมติของกลุ่ม

นอกจากนี้ยังพบว่าการรวมตัวของผู้มีอาชีพเดียวกันไม่มีการจัดตั้ง หรือจดทะเบียนองค์กรอย่างเป็นทางการ ได้แก่ อาชีพประมงพื้นบ้าน เกษตรกรรมและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ประเภทต่าง ๆ กระทั่งมีการยื่นจดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นทางการ แต่เมื่อครบกำหนดการต่อทะเบียนวิสาหกิจชุมชนไม่มีการดำเนินการใดๆ แม้กระทั่งกลุ่มที่มีขนาดใหญ่และทรัพยากรบุคคลมากที่สุดก็ไม่ดำเนินการต่อทะเบียนวิสาหกิจชุมชนอันเนื่องมาจากข้อจำกัดหลายประการ เมื่อเป็นเช่นนั้น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ยังคงดำเนินการอยู่จึงแปรสภาพเป็นกลุ่มอาชีพอย่างไม่เป็นทางการ หรือเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาและอนุรักษ์วิถีท้องถิ่น

ในประเด็นดังกล่าวจากการสัมภาษณ์ผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญ ได้ความว่า *"กลุ่มอาชีพที่มีอยู่ตอนนี้และทั้งที่อยู่รอบบึงขุนทะเลหรือในตำบล ตอนนี้ไม่มีกลุ่มไหนที่จดทะเบียนแล้ว เมื่อก่อนเคยมีคนเขามารณรงค์ให้รวมตัวกันแล้ววไปจดทะเบียน แต่ตอนนี้ก็ไม่เห็นความคืบหน้าอะไรแล้ว ตอนนี้กลุ่มที่ทำอยู่จริง ๆ ก็มีไม่กี่กลุ่มและเป็นกลุ่มเล็กๆ ของคนที่ทำงานอย่างเดียวกันบางกลุ่มนี้วงแตกเลย ต่างคนต่างทำ"* (น้านัย, การสื่อสารส่วนบุคคล 26 พฤศจิกายน 2566)

พื้นที่ตำบลขุนทะเลมีระบบนิเวศที่มีความโดดเด่นและเอื้อต่อการทำประมง ขนาดเล็ก ทำให้ประชาชนโดยรอบบึงขุนทะเลประกอบอาชีพ 2 ประเภท คือ เกษตรกรรมและประมง น้ำจืด แต่จากการสำรวจพบว่ากลุ่มอาชีพที่ยังคงดำเนินกิจกรรมอยู่คือ กลุ่มประมงพื้นบ้านเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บึงขุนทะเล ที่มีการปรับบทบาทจากวิสาหกิจชุมชนที่มุ่งเน้นการสร้างรายได้ให้กับสมาชิกกลุ่มผ่านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มาเป็นศูนย์เรียนรู้บึงขุนทะเล

2.2 ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการยกระดับกลุ่มอาชีพสู่วิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า มี 2 ประเด็น ดังนี้

2.2.1 สมาชิกขาดแรงจูงใจ

ในประเด็นดังกล่าวของผู้ให้ข้อมูลความว่า *“ทุกคนมีงาน มีอาชีพกันอยู่แล้ว การมาร่วมกิจกรรมของกลุ่มอย่างสม่ำเสมออาจเป็นเรื่องยาก เพราะทุกคนก็ต้องดูแลครอบครัวและอาชีพของตนเองก่อน หนักเข้าสมาชิกแต่ละคนก็ไม่มีแรงจูงใจและเวลาทำให้หลายกลุ่มเกิดปัญหาเรื่องกิจกรรมไม่ต่อเนื่อง”* (น็อต, การสื่อสารส่วนบุคคล 26 พฤศจิกายน 2566)

จากข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ปัญหาสมาชิก ขาดแรงจูงใจในการดำเนินการเป็นปัญหาใหญ่ที่สุดในการรักษาสถานะภาพกลุ่มอาชีพ เนื่องจากกลุ่ม อาชีพที่เกิดขึ้นนั้นไม่สามารถสร้างรายได้เสริมที่เพียงพอเมื่อเทียบกับเวลาและความคาดหวังของ สมาชิกกลุ่ม ทำให้สมาชิกค่อยๆ ทยอยออกจากกลุ่มไปทีละน้อย กระทั่งไม่สามารถรวมตัวเพื่อสร้าง หรือแปรรูปผลิตภัณฑ์ได้ตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

2.2.2 ข้อจัดกัดของวัตถุดิบ

จากการร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน/เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ตำบลขุนทะเล อำเภอเมือง สุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี จะสังเกตได้ว่ากลุ่มอาชีพและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกือบทุกกลุ่ม เป็นกลุ่มอาชีพที่จำเป็นต้องใช้วัตถุดิบทางการเกษตรและประมง มาเป็นปัจจัยสำคัญในการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้ เช่น ปลาน้ำจืด กุ้ง ฝอย ลูกทุเรียน พืชกระท่อม ส่วนต่างๆ ของต้นกัญชาหรือสมุนไพรป่า เป็นต้น แต่วัตถุดิบเหล่านี้ ไม่ได้เป็นวัตถุดิบที่สามารถนำเข้าหรือเกิดขึ้นตลอดเวลา แต่ละวัตถุดิบต่างมีช่วงเวลาที่แตกต่างกันไป ทำให้บางช่วงของปีกลุ่มอาชีพที่จำเป็นต้องพึ่งพาวัตถุดิบเหล่านั้น ไม่สามารถดำเนินการสร้างรายได้ได้ ตามวัตถุประสงค์ นอกจากนี้วัตถุดิบประเภทพืชกระท่อมและกัญชายังมีขั้นตอนและแนวปฏิบัติตาม กฎหมายที่เคร่งครัดทำให้ยากต่อการแปรรูป

ดังเช่นการประกาศของกรมประมง (2566) ประกาศใช้มาตรการบริหารจัดการทรัพยากร สัตว์น้ำมีไข่ วางไข่ เลี้ยงตัวอ่อน บริเวณอ่าวไทยตอนกลาง (มาตรการปิดอ่าว) โดยครอบคลุมเขตพื้นที่ บางส่วนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี ตั้งแต่วันที่ 15 กุมภาพันธ์ – 15 พฤษภาคม 2566 (ระยะเวลา 90 วัน) ตั้งแต่ปลายแหลมเขาม่องไล่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ถึงอำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยช่วงเวลาดังกล่าวให้ทำประมงเฉพาะเครื่องมือที่ประกาศให้ใช้ได้เท่านั้น เครื่องมืออื่นๆ ห้ามทำโดยเด็ดขาด หากผู้ใดฝ่าฝืนจะเป็นความผิดตามตามมาตรา 70 แห่งพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 ต้องระวางโทษ ปรับตั้งแต่ 5,000 บาทถึง 30 ล้านบาท ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับขนาดของเรือประมง หรือปรับจำนวน 5 เท่าของมูลค่าสัตว์น้ำที่ได้จากการทำการประมง แล้วแต่จำนวนใดจะสูงกว่า และต้องได้รับโทษทางปกครองอีกด้วย

ภาพที่ 4 ประกาศปิดอ่าวไทยตอนกลาง ปี 2566
ที่มา: กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, (2566)

ประเด็นปัญหาดังกล่าวอย่างตัวแทนหน่วยงานของรัฐได้ให้สัมภาษณ์ถึงปัญหาดังกล่าวความว่า *"แม้ว่าหน่วยงานราชการทั้งส่วนภูมิภาคจะทำความร่วมมือกับหน่วยงานส่วนท้องถิ่นในการยกระดับรายได้ของพี่น้องประชาชน แต่ปัญหาหลักที่พบทุกพื้นที่ คือ วัตถุดิบหลักที่แต่ละกลุ่มอาชีพกำหนดนั้นไม่ใช่วัตถุดิบที่สามารถนำเข้าหรือมีตลอดทั้งปี วัตถุดิบบางประเภทก็มีความเสี่ยงทางกฎหมายและบรรทัดฐานทางศีลธรรม เช่น พืชกระท่อมหรือกัญชา เป็นต้น ทำให้กลุ่มอาชีพส่วนใหญ่ต้องยุติบทบาทของกลุ่ม นับว่าเป็นเรื่องที่น่าเสียดาย"* (ณัฐยา ทองเนื้อห้า, การสื่อสารส่วนบุคคล 3 กรกฎาคม 2566)

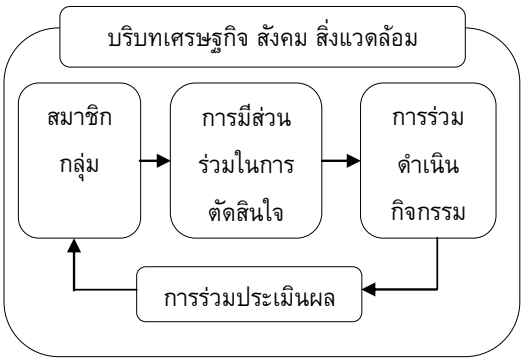
2.3 ข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพสู่วิสาหกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน เพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

จากผลการวิจัยเชิงปริมาณในมิติความคาดหวังของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในกลุ่มอาชีพในพื้นที่พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 3.94, S.D. = .836) สวนทางกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มและประชาชนในพื้นที่ตำบลขุนทะเลประสบปัญหาในการดำเนินงาน จนทำให้เกิดช่องว่างในการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม คณะผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ตำบลขุนทะเล ดังนี้

1. การรวมตัวเพื่อตั้งกลุ่มอาชีพของประชาชนในพื้นที่ตำบลขุนทะเล ควรพิจารณาผลิตภัณฑ์ให้อยู่บนฐานทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่หาได้ในพื้นที่เป็นสำคัญ ไม่ควรตั้งกลุ่มเพื่อแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่จำเป็นต้องนำเข้าจากนอกพื้นที่ เนื่องจากการกระทำดังกล่าวจะส่งผลให้กลุ่มอาชีพไม่สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและขาดความสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน กระทั่งส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของสมาชิก

2. กำหนดมาตรฐานของกลุ่มอาชีพให้สอดคล้องกับโครงสร้างตามคำแนะนำของสำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน เพื่อให้กลุ่มอาชีพที่ยังไม่แข็งแรงนักมีแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

3. กำหนดให้สมาชิกมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มอย่างทั่วถึง เพื่อป้องกันมิให้สมาชิกเกิดความรู้สึกไม่มีความสำคัญต่อภารกิจของกลุ่มอันนำไปสู่การถอนตัวจากกลุ่มอาชีพในที่สุด คือ สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการเสนอแนะ มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการนำนโยบายไปปฏิบัติ ดังภาพ

ภาพที่ 5 แนวคิดการกำหนดนโยบาย
ที่มา: คณะผู้วิจัยสังเคราะห์จากการทบทวนวรรณกรรม

4. การขับเคลื่อนกลุ่มอาชีพให้เป็นรูปธรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกความเป็นเจ้าของกลุ่มร่วมกันผ่านการยื่นเสนอขอจัดตั้งกลุ่มอาชีพกับสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ พร้อมประสานหน่วยงานภาคีการพัฒนาเพื่อสนับสนุนการพัฒนากลุ่มอาชีพในด้านต่าง ๆ เช่น การเข้าถึงปัจจัยการผลิต องค์ความรู้การตลาด การประชาสัมพันธ์ การบริหารจัดการ

สรุปและอภิปรายผล

1. ข้อมูลทั่วไปของประชาชนในพื้นที่ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ข้อมูลทั่วไปของประชาชนในพื้นที่ตำบลขุนทะเล พบว่า ประชาชนที่ร่วมกลุ่มอาชีพส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากว่าเพศชาย มีอายุ 41-50 ปี เป็นช่วงอายุที่มีความมั่นคงทางรายได้และสร้างครอบครัว ส่งผลให้คนในช่วงอายุต้องหาอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ของครอบครัว (ประนิทัศ ภูขีด, 2562) มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี โดยมีอาชีพเกษตรกรรม รายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในช่วง 10,001-20,000 บาท/เดือน ซึ่งสอดคล้องกับ มนสิชา อนุกูล (2565) กล่าวว่า สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงวัยกลางคน ที่มาจากหลากหลายอาชีพ มีรายได้เฉลี่ยค่อนข้างน้อย เพื่อต้องการได้รับการส่งเสริมกลุ่มอาชีพ ต้องการรายได้เพิ่ม และต้องการมีรายได้จากอาชีพเสริมอย่างต่อเนื่อง

2. ความคาดหวังของประชาชนในพื้นที่ต่อการยกระดับกลุ่มอาชีพสู่วิสาหกิจชุมชน

ประชาชนในพื้นที่มีความคาดหวังต่อการยกระดับกลุ่มอาชีพสู่วิสาหกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนในพื้นที่ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่ ความคาดหวังอันดับแรกคือการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ รองลงมาความคาดหวังการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ความคาดหวังการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และความคาดหวังการมีส่วนร่วมในการวางแผน ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของ Graham et al. (2003) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจ การวิจัยนี้สามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างหลายภาคส่วนทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เมื่อเปรียบเทียบความคาดหวังของประชาชนในพื้นที่ โดยจำแนกตามข้อมูลทั่วไป พบว่า เพศ อายุ ครอบครัว เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกกลามอาชีพ ความคาดหวังต่อการยกระดับกลุ่มอาชีพสู่วิสาหกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนในพื้นที่ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ไม่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ (.05) ส่วนข้อมูลระดับการศึกษา และรายได้ มีความคาดหวังต่อการยกระดับกลุ่มอาชีพสู่วิสาหกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนในพื้นที่ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชญานิษฐ์ แสนราชา (2564) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน พบ

ว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ รายได้ ระยะเวลาในการเป็นสมาชิก ตำแหน่งทางสังคม และหนี้สินในครัวเรือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิต

3. รูปแบบการจัดการกลุ่มอาชีพในพื้นที่ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

จากการลงพื้นที่กลุ่มอาชีพ 15 กลุ่ม แต่ละกลุ่มจะมีขนาดของกลุ่มที่แตกต่างกันจะขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิก และใช้รูปแบบการจัดการโดยคณะกรรมการ ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน กรรมการ เลขานุการ เหรัญญิก และสมาชิกกลุ่ม จากการให้ข้อมูลสำคัญพบว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนดังกล่าว ส่วนใหญ่ไม่มีการต่อทะเบียนวิสาหกิจชุมชน ส่งผลให้เป็นกลุ่มอาชีพที่มีการรวมตัวและดำเนินกิจกรรมของกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการ และคงยังบทบาทอย่างต่อเนื่อง เช่น กลุ่มการทำประมงน้ำ เป็นหลัก ทั้งนี้ยังพบว่าปัญหาการขาดแรงจูงใจในกสนดำเนินการ เช่น กลุ่มอาชีพไม่สามารถสร้างรายได้ได้ เมื่อเทียบกับเวลาและความคาดหวังของกลุ่ม นอกจากนี้เรื่องของข้อจำกัดของวัตถุดิบหลักในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพเป็นวัตถุดิบที่มีตามฤดูกาล กล่าวคือ เมื่อสิ้นสุดฤดูกาลหรือเกิดภาวะแทรกซ้อนจนเกิดความขาดแคลน กลุ่มอาชีพนั้นก็ไม่สามารถดำเนินการได้จนส่งผลต่อการแปรรูปผลิตภัณฑ์

จากผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ Gerald F. Gaus (Gaus,1996 อ้างถึงใน ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2549) ทรงชัยทองปาน (2554, อ้างถึงใน ชัยณรงค์ เครือนวน, 2556) ที่มีจุดสำคัญคือ กระบวนการตกลงร่วมกันบนฐานของการใช้เหตุผลเกิดขึ้นในพื้นที่สาธารณะก่อให้เกิดข้อตกลงร่วมหรือข้อผูกมัดในช่วงระยะเวลาหนึ่ง อมาใช้คือสามารถแก้ไขข้อจากัดของประชาธิปไตยแบบตัวแทน ในเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ขาดหายไป ทั้งยังเป็นการสร้างกระบวนการที่ยุติธรรมเพราะการตัดสินใจที่เป็นผลมาจากกระบวนการปรึกษาหารือทาให้เกิดผลลัพธ์ที่มีความชอบธรรม ทุกคนที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้เข้ามาหารือกันด้วยความเท่าเทียมกันจะช่วยเสริมสร้างให้พลเมืองและกระบวนการทางการเมืองมีความเข้มแข็งขึ้น โดยช่วยส่งเสริมให้การตัดสินใจร่วมกันของผู้คนในสังคมมีความชอบธรรมมากขึ้น

4. ข้อเสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพแบบมีส่วนร่วมในการยกระดับกลุ่มอาชีพ

การบริหารจัดการกลุ่มอาชีพแบบมีส่วนร่วมควรมีกระบวนการตกลงร่วมกันและวางอยู่บนฐานของการใช้เหตุผลเกิดขึ้นในพื้นที่ในการการรวมกลุ่มอาชีพ สำหรับพื้นที่ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อให้เกิดวิถีประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเกิดขึ้นในพื้นที่นั้น สิ่งที่สำคัญคือเงื่อนไขในการร่วมกลุ่มอาชีพ เช่น ความขัดแย้ง การแบ่งฝักแบ่งฝ่าย เป็นต้น แต่ความจำกัดในเงื่อนไขดังกล่าวจะถูกเติมเต็มด้วยกลุ่มคนจำนวนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบแต่ยังไม่จำนนต่อปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ได้แก่ ความเข็มแข็งของกล่มผู้นำกลุ่ม ระยะเวลา-พื้นที่ สร้างความไว้วางใจ ลักษณะทางกายของพื้นที่ การตรวจสอบได้ และเครือข่ายภายในและภานนอกพื้นที่

ข้อค้นพบ

1. แนวทางการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพสู่วิสาหกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน เพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานีนั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมของประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรอบบึงขุนทะเล เนื่องจากผู้อาศัยอยู่โดยมากคือ “คนเมืองใน” ซึ่งเป็นคำใช้เรียกผู้ที่อพยพถิ่นฐานมาจากภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดนครปฐม ราชบุรี

เพชรบุรี สมุทรสาคร สมุทรสงคราม เนื่องจากคนเมืองในเหล่านี้มีความต้องการหาแหล่งทำมาหากินใหม่ ๆ เนื่องจากที่ดินทำกินในถิ่นฐานเดิมเริ่มแออัด ประกอบกับฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาล ดังนั้น การบริหารจัดการกลุ่มอาชีพสู่วิสาหกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมจึงจำเป็นต้องเข้าใจถึงวิถีชีวิตที่แตกต่างกันระหว่างคนพื้นถิ่นสุราษฎร์ธานีและคนเมืองในที่มีลักษณะการประกอบอาชีพความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

2. การเปลี่ยนแปลงทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องส่งผลโดยตรงต่อรูปแบบและวิธีการประกอบอาชีพของคนในพื้นที่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น การสร้างเขื่อนรัชประภา ซึ่งเป็นเขื่อนอเนกประสงค์แห่งที่สองของภาคใต้ อยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีส่งผลโดยตรงต่อการหนุนเสริมของน้ำทะเลจากอ่าวไทยที่เข้ามาในพื้นที่ตำบลขุนทะเล จากเดิมที่บึงขุนทะเลมีประวัติการเข้ามาของปลาโลมา กุ้ง ปลา และสัตว์ทะเลชนิดอื่น ๆ กลับกลายเป็นว่าการปลักดันน้ำทะเลโดยใช้น้ำจืดจากเขื่อนส่งผลให้สัตว์ทะเลเหล่านั้นไม่สามารถเข้ามาในพื้นที่ได้อีก ในขณะเดียวกันการผลักดันน้ำทะเลอย่างต่อเนื่องกลับส่งผลดีต่อภาคการเกษตรในพื้นที่ ที่สามารถทำการเพาะปลูกพืชผักตามองค์ความรู้และเทคนิคของคนเมืองในได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายพื้นที่การวิจัยให้ครอบคลุมพื้นที่อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อให้เห็นปรากฏการณ์เกี่ยวกับกลุ่มอาชีพและวิสาหกิจชุมชนให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

2. ควรยกระดับประเด็นผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่นในแต่ละกลุ่มด้วย เพื่อให้เห็นว่าทรัพยากรในแต่ละพื้นที่มีจุดเด่นที่แตกต่างกันอย่างไร และอะไรเป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มีความแตกต่างกัน

3. ควรศึกษารูปแบบการบูรณาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการทำงานเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนที่จะนำไปสู้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและปฏิบัติต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ได้ผ่านการพิจารณาและรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เรียบร้อยแล้ว โดยได้รับเอกสารรับรองเลขที่ SRU -EC2023/087 ทั้งนี้ การดำเนินการวิจัยได้คำนึงถึงหลักจริยธรรมในการวิจัย ความสมัครใจของผู้เข้าร่วมวิจัย การรักษาความลับของข้อมูล และการคุ้มครองสิทธิของผู้ให้ข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัยอย่างเคร่งครัด

เอกสารอ้างอิง

ชญานิษฐ์ แสนราชา. (2564). *การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

ชัยณรงค์ เครือนวน. (2556). ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือในชุมชนท้องถิ่นไทย: ประสบการณ์จากภาคสนาม. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง, 2*(2), 79–93.

ทศพร แก้วขวัญไกร. (2560). ทางรอดวิกฤติเศรษฐกิจด้วยแนวทางวิสาหกิจชุมชน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 9*(2), 33–50.

ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2549). ฐานทางความคิดของประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 77–90.

ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2550). *ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 5). วิทยาออฟเซทการพิมพ์.

ประนิทัศ ภูขีด. (2562). *ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดอุบลราชธานี* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

มนสิชา อนุกูล. (2565). แนวทางการจัดการส่งเสริมกลุ่มอาชีพชุมชน ตำบลบางขะแยง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 24*(1), 137–146.

ระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (TPMAP). (2565). *ภาพรวมความยากจนในปี 2565 จังหวัดสุราษฎร์ธานีและเฉพาะตำบลขุนทะเล จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. https://www.tpmap.in.th/2565/840104

วิวัฒน์ เมฆอรุณ. (2556). ทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน: กรณีศึกษาภาคเหนือตอนล่าง. ใน *รวมบทความประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ในโอกาสศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา อายุ 72 ปี*. ด่านสุทธาการพิมพ์.

เสน่ห์ จามริก. (2543). เศรษฐกิจพอเพียงกับสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย. ใน *รวมบทความเศรษฐศาสตร์การเมือง (เพื่อชุมชน) ฉบับพิเศษ: ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน*. บริษัทเอดิสันเพรส โปรดักส์.

หทัยชนก คะตะสมบูรณ์. (2563). การพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์. *Journal of MCU Peace Studies, 8*(2), 473–487.

Beramendi, P., Besley, T., & Levi, M. (2024). Political equality: What is it and why does it matter? *Oxford Open Economics, 3*(1), 262–281.

Graham, J., Plumptre, T. W., & Amos, B. (2003). *Principles for good governance in the 21st century*. Institute on Governance.

Halstead, M. J., Deller, S. C., & Leyden, K. M. (2022). Social capital and community development: Where do we go from here? *Community Development, 53*(1), 82–108.

Reed, E., & Johnson, B. (2023). Overview of cultural capital theory's current impact and potential utility in academic libraries. *The Journal of Academic Librarianship, 49*(6), 1–8.

Verba, S. (2001). *Political equality: What is it? Why do we want it?* Harvard University.